

Nagy László

Ésszerű biztonság: regionális együttműködés megszorítások idején

(Nemzetközi konferencia, Pozsony, 2011. november 21.)

A Szlovák Atlanti Bizottság (a Magyar Atlanti Tanács partnerszervezete) 2011. november 21-én nemzetközi konferenciát szervezett Pozsonyban egy szélesebb kutatási program keretében, amelynek megnevezése Védelmi megszorítások: egy új paradigma a visegrádi régió védelmi és biztonsági együttműködésében. A novemberi konferencia címe: Ésszerű biztonság: regionális együttműködés megszorítások idején.

A konferencián a visegrádi országok (Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) szakemberei, továbbá a NATO brüsszeli központjának, illetve a Marshall-központnak a képviselői vettek részt. Magyar részről képviseltette magát a Külügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja, valamint a Magyar Hadtudományi Társaság.

A rendezők azt a célt tűzték ki, hogy a konferencia résztvevői megvitassák a regionális biztonsági együttműködés különböző aspektusait egy gazdasági válság és a vele együttjáró védelmi megszorítások feltételei közepette. A feltételrendszert tovább bonyolítja, hogy újabb és újabb kihívásokkal kell szembenéznünk, miközben a biztonsági környezet is gyors ütemben változik. Ráadásul a védelmi költségvetések csökkenésével egy időben emelkedik a beszerzendő felszerelések, berendezések, eszközök és fegyverek ára, ami különösen nagy terhet ró a kisebb NATO-tagállamokra.

A konferenciát *Mikulás Dzurinda*, a Szlovák Köztársaság külügyminisztere nyitotta meg. A szervezők és résztvevők közül ki kell emelni *Rasztiszláv Kácser* nagykövetet, a Szlovák Atlanti Bizottság elnökét.

Az előadások, hozzászólások és vita összegzéseként a következők állapíthatók meg:

A megszorítások, a válság időszakában a regionális együttműködés és munkamegosztás egyszerűen megkerülhetetlen szükségszerűség. A nagyobb közösségeknek is szükségük van kölcsönös kooperációra: az Európai Uniónak azért, hogy „egyedül” is képes legyen biztonsági feladatok megoldására; a NATO-ban azért elkerülhetetlen a nemzetközi munkamegosztás, hogy ne veszítsük el az Egyesült

Államok támogatását. A kisebb, ezért szegényebb országoknak pedig még inkább szükségük van az együttműködésből fakadó előnyök kihasználására, mert anyagi lehetőségeik korlátozottabbak.

A válság azonban csak eszköz és keret, amelyben az együttműködést meg kell valósítani, de nem kiváltó oka a kialakult helyzetnek. Ugyanis a visegrádi országokban a védelmi együttműködésnek nincsenek hagyományai, jól bevált formái (amiilyenek például az észak-európai országok, a Nordic Group esetében megvannak). Ennek oka talán a kölcsönös bizalmatlanság, a politikusok gyanakvása, irracionális tartózkodása.

A konferencia rendeltetése, célkitűzése az volt, hogy a cseh, lengyel, magyar és szlovák biztonsági szakemberek és az érintett hivatalos személyiségek lehetőséget kapjanak a különféle speciális projektek megvitatására. Másodlagosan arra is jó alkalmat teremtett a rendezvény, hogy a tudományos közösségek, egyetemi tanárok, illetve hallgatók is bekapcsolódhassanak a kibontakozott vitába. Természetesen a média és más nemkormányzati szervek (NGO-k) képviselői – magyar részről *Dunai Péter*, a Népszabadság tudósítója – is jelen voltak a konferencián, hiszen a kibontakozó közös elképzelésekhez feltétlenül meg kell nyerni a szélesebb közvélemény támogatását is. A szervezők nem titkoltan azt is remélték a téma napirendre tűzésétől, hogy erősíteni fogja a bizalmat a visegrádi országok biztonsági közösségei között, hozzájárul egy regionális szemlélet térnyeréséhez a biztonsági kérdések kezelésében.

A konferencián kiinduló alapként kezelték azt a tényt, hogy mind a NATO, mind az Európai Unió a (regionális) munkamegosztást a legfontosabb eszköznek tekintik a védelmi kiadások csökkentésének kompenzálására, negatív következményeinek kivédésére. (Nem véletlen, hogy a „smart defence”, „smart security”, vagyis az ésszerű védelem és ésszerű biztonság kifejezések gyakran szerepelnek az utóbbi évek dokumentumaiban.) Mindazonáltal a korábbi kísérletek egy szorosabb védelmi együttműködésre a Visegrádi csoport országai között csak mérsékelt sikerrel jártak. Kevés informális kontaktus létezik a biztonsági közösségek között, nem alakult ki regionális biztonsági identitás. Talán Csehország és Szlovákia példája lehet biztató ebben a vonatkozásban, a legutóbbi védelmi elemzések hangsúlyozottan szóltak a határokon átívelő együttműködés jelentőségéről. A jelenlegi gazdasági helyzet, konkrétan a védelmi költségvetések csökkenése/csökkentése jó „alkalmat” kínálhat a hasonló szemlélet térnyerésére.

Ugyanakkor a védelmi együttműködésnek nem kell szükségszerűen a visegrádi országok keretein belül maradnia. Sőt, elkerülhetetlenül szükséges a regionális tervek összehangolása a nagy NATO-projektekkel.

Különös aktualitást ad az együttműködésnek a visegrádi országok védelmi költségvetéseinek alakulása. Számszerűleg a 2011-ben várható védelmi kiadások a GDP százalékában a következőképpen alakulnak: Lengyelország 1,8%, Csehország 1,4, Szlovákia 1,1 és Magyarország 0,9%. Vagyis az arány még a „legjobban” teljesítő Lengyelország esetében sem éri el a NATO-ban általánosságban kívánatosnak tartott 2 százalékot, és a magyarok még ebben az igazán nem előkelő csoportban is sereghajtók. Ez méltán tölti el aggodalommal a Szövetség egészét, amely maga is a változások útját járja. Ha már úgymint keveset költünk a védelemre, legalább azt a keveset okosan,

ésszerűen költsük el – és erre az ésszerűsége keresve sem kínálkozik jobb megoldás a regionális munkamegosztásnál.

Ráadásul Lengyelország egyre inkább a visegrádi csoporton kívül keresi az együttműködő partnereket, már csak a méreteinél fogva is: manapság Németországot és Franciaországot tekinti igazi partnernek, velük alkotja az úgynevezett „weimari trojkát”. Akár a fegyveres erők létszámát, akár a védelmi költségvetés abszolút összegét tekintjük, a lengyelek „kétszer akkorák”, mint a többi három együtt. Hasonló partnerkeresés a többi három ország számára is kínálkozik – csak egyelőre alig-alig élünk vele – hiszen például Magyarország nagyon sok együttműködési formát alakíthatna ki Szlovéniával, Horvátországgal, Szerbiával és Romániával is. A jó példáért se kell messzire menni, elegendő utalni a „Tisza” Többnemzeti Műszaki Zászlóaljra (magyar–román–szlovák–ukrán részvétellel), a szlovén–olasz–magyar dandarra (battle group) vagy a magyar–román közös békefenntartó zászlóaljra.

A Magyarországról alkotott negatív képet némileg árnyalja az a tény, hogy a NATO egyik legnagyobb és gördülékenyen megvalósult programja éppen a Nehéz Légi Szállító Ezred (HAW) létrehozása Pápán. Ez a tény azonban nem változtat a helyzeten, hogy a visegrádi országok között is sereghajtók vagyunk, és feleannyit sem költünk védelemre, mint amennyit a Szövetségben elfogadhatónak tartanak. A meglévő szűkös források jobb kihasználása azonban a regionális együttműködés révén nem annyira katonai, mint inkább politikai kérdés.

Aligha kerülhető meg az a tény, hogy a visegrádi országok együttműködését a tagállamok közti feszültségek, mindenekelőtt a magyar–szlovák politikai kapcsolatok fékezik. Pedig a kétoldalú katonai viszony gyakorlatilag problémamentes.

A NATO-központban az ésszerű védelemről beszélnek ugyan, de arról kevesebb szó esik, hogy a NATO és az Európai Unió katonai szervezetei közötti sok felesleges párhuzamosság létezik, amelyek kiküszöbölésére – nem ritkán a nemzeti szűklátókörűség miatt – mindmáig nem tudtak megoldást találni. A már említett Északi Csoport (Nordic Group) pedig azért eredményes, mert a tagállamok alapvetően bíznak egymásban, és a stabil politikai akaratot hatékony, megbízható apparátus valósítja meg.

* * *

A rövid beszámoló végére kíváncsok egy angol szójáték. A NATO-ban egy időben közismert kifejezés volt a C³: command, control, communication (szabad fordításban vezetés, ellenőrzés, összeköttetés). Nos, a visegrádi országoknak megvan a maguk C³-ja: consultation, cooperation, competition. Magyarul: konzultáció, kooperáció, versengés. A hangsúly sajnos az utolsó kifejezésen van...